

Steadfast Simcha of Sukkos

סוכות תשפ"ה

לענני מועד * ירח האיתנים

2 Book of our Heritage - R. Ki-Tav

And the Children of Israel traveled from Ramses to Sukkos. The distance between Ramses and Sukkos is 120 mil [roughly 75 miles], a distance which would take the average person three days to traverse. It would certainly take at least twice as long for the women, the aged, and the children, and all of the people burdened with their baggage. Nevertheless, they arrived at Sukkos on the very same day that they left Ramses, as it is written: *And I carried you on eagles' wings (Shemos 19:4)*. This teaches us that one who follows in the path of God and places his trust in Him is not forsaken by God, and experiences His miracles.

When they arrived at Sukkos, they encamped there until the following day. Our Sages teach that God made sukkos for the Children of Israel there. Some maintain that God provided them with actual booths for shelter; others say that the sukkos he made for them consisted of seven clouds of glory which enveloped them and

served as their protection. One cloud was placed under their feet like a carpet, one was above their heads like a shelter, four encircled them from each side, and the seventh cloud went before them to show them the way. All Israel dwelled in one sukkah — the sukkah of the clouds of glory.

And, our Sages say, "both views are the words of the living God." At first He made actual booths for them, and then — in reward for forsaking their homes in Egypt, and for having dwelled in temporary sukkos, without complaining to God — the Children of Israel merited that God should surround them with His clouds of glory.

90 / AROUND THE YEAR WITH REB MEILECH

The very first Mishnah in *Masechta Succah* tells us that a succah cannot be higher than twenty *amos*.

One of the reasons the Gemara gives is that if a succah would be higher than twenty *amos*, the person would be sitting in the shade of the *defanos*, the walls of the succah, and not the *s'chach*.

When the moment of redemption arrives, the nations of the world will protest the favor shown to Klal Yisrael. They will argue that they had not been given a proper chance, so Hashem will give them the opportunity to prove themselves.

The Gemara (*Avodah Zarah 3a*) describes how Hashem will tell them about an easy mitzvah called succah, and command them to fulfill it.

Each one of them will immediately go and build a succah on the rooftop, and Hakadosh Baruch Hu will turn the full heat of the sun on them, as in the month of Tammuz. They will be unable to withstand the heat, and they will kick the succah walls and leave.

Why does the Gemara mention where these succos will be constructed, "on the rooftop" — what difference does it make where

תוארו של חג הסוכות נקבע מאז ומקדם כ"זמן שמחתנו" לאמור, שבזמן זה השמחה מקבלת משנה הדגשה, יתר על זו שבשאר המועדים.

בספרים הקדושים נאמר גם כן שמכל אחד ממועדי ישראל על היהודי שאוב חיוק ותוקף בעבודת ה'. כל חג מהווה כעין תחנה שבה על היהודי לתדלק עצמו בדלק רוחני למשך כל ימות השנה. ברוח זו מהימים הנוראים ליו לשאוב יראה שתזון אותו כל השנה, בחג מתן תורה הוא מקבל עול יורה לימים יבואו, במועד חג הפסח הוא מצטייד באמונה, ומסוכות עליו מסוף שמחה שתכלכל את צעדיו כל הימים.

כדרכה של תורה הרבה פנים לשמחת חג הסוכות. יש שנימקו את שמחת חג במחילת העוונות ביום הכיפורים שקדם לו, והטהרה הריהי נוסכת באדם שמחת נפש. עוד נאמר בספרים כי ה"זכר לענני הכבוד" שבסוכות הוא הנוסך יהודי שמחה, בהיזכרו בחסדי שמים שהקיפו ושמקיפים את ישראל בכל

התורה - בזר אלוהי - פ"ה ה"ה

56 בפרט כאשר נעשה להם נס כזה כמו שעשו הם שאמרו שמעו נא המורים וכן שהכו אל הסלע אין זה אמונה כי האמונה הוא מי שבוטח בו יתברך אין לו בו רק שמחה שה ענין אמונה שמאמץ בו ובוטח בו ועם הבטחון השמחה אבל עם הכעס אין כאן אמונה, ומה שהכו פעמים יורה

ישמחת בחגך

ל' מנצח

כדי ליישב שאלה זו נקדים את דברי הגר"א הנותן טעם לשני דינים סתומים בהלכות סוכה.

שתי הלכות

ההלכה קובעת כי הסכך (גג הסוכה) צריך שיהיה בנוי באופן כזה שצילתה יהיה מרובה מזה. פי' שצל הסכך בתוך הסוכה יהיה יותר מקרני השמש הנכנסים דרך הפתחים שבגג.

עוד הלכה נאמרה בהלכות סוכה: "אין מסככין בין או מפירות (המקבלים טומאה), אבל בכנים] מורות ואשכולות רקים, דכתיב (דברים ט"ז): 'מגרנך, ולא גרנך עצמו, מ'מיקבך, ולא עצמו'."

טעם הרב

הגר"א (יונה ר' ה') מגלה לנו טעם הדבר, וז"ל: "והענין, כי כל מעשה עולם הזה ועשרו טובו מן השמש, והוא שאמר: 'במזל תליא מילתא', כפי אשר השמש עומדת במזלות והיא להחיות ולכך כתבה התורה: 'באספך...' שלא תמשך אחר העולם הזה, תעשה סוכה ולת גורן וייקב. שכל סעודה הוא על הלחם ויין כמ"ש (קהלת י'): 'לשחוק עושים לחם ויין'."

יו שלא תהנה מדון אלא בפסולת. ותפרוש מעושר עולם הזה, רק תשב בצל שלא תחת וש, ויהא תורתך קבע ומלאכתך ארעי, זהו צילתה מרובה מחמתה. עכ"ל

יאר הרב

ראה לבאר את דבריו הקדושים של הגר"א באופן רלקמן: העולם מונהג בשתי מיני הנהגות. הנהגה טבעית - שבה העולם מונהג על ידי המזלות, והנהגה ניסית. הנהגה הטבעית נקראת

השמש. בעבור שכל המזלות תלויים בשמש. (דבר זה מתבאר גם בדברי רש"י, שבת דף

ו"ז): "כל העיתים לפי מהלך החמה במזלותיה ומולדתיה במזל תלוי. הכל לפי השעה

חלת לשמש בכניסת החמה למזל". מאחר שממשלת המזלות תלויה במהלך השמש לכן

הנהגה הטבעית המתייחסת למזלות נקראת הנהגה "מתחת לשמש".

לחם והיין הם מקור חיותו הטבעי של האדם. לעומת זה פסולת לחם ויין הינם דברים

ל מהם כוח החיות. כלל ישראל נצטוו לשבת בצל סכך ויהא העשוי רוקא מפסולת גורן

כבר הכאנו את דברי הוזהר הקדוש האומר שמצות סוכה שייכת לזרע הקדוש בלבד. הביאור כפי ערכנו הוא, שדוקא זרע הקדוש, כניהם של האבות הקדושים - אשר האמינו בכח הנהגתו העל-טבעית של הקב"ה - זכו להיות מונהגים בהנהגה חדשה, הנהגה שהיא למעלה מן השמש אכן כל אלה שאינם מזרע האבות הקדושים, ואינם מאמינים בו יתברך, משועבדים להנהגת הטבע.

זכות אהרון

חז"ל קבעו כי ענני הכבוד באו בזכותו של אהרון הכהן. הוזהר (פ' אמור) מסביר: "ענני כבוד זכות אהרון, דכתיב: 'אשר עין בעין נראה (אותיות אהרון) אתה ה' ועננך עומד עליהם ובעמך עין אתה הולך לפניהם יומם ובעמוד אש לילה'". ביאור הדבר הוא, שענני הכבוד הורו שה' מתנהג עם ישראל בהנהגה על טבעית, הנהגה זו יצרה גילוי שכינה מיוחד עד שכלל ישראל וכלו להרגיש בחוש את מציאותו של הכורא יתברך. גילוי עליון זה בא בזכות אהרון הכהן שהאמין בה', וזה נרמז בשמו ["עין בעין] נראה" אותיות אהרון

מיתת אהרון

כאשר מת אהרון, וכלל ישראל ירדו מדרגתם, הם איבדו את ענני הכבוד - בבחינת עין בעין נראה. כתוב בתורה (במדבר כ' כ"ט): "ויראו כל העדה כי גוע אהרון ויכבו את אהרון שלושים יום כל בית ישראל] וישמע הכנעני מלך ערד וישב הנגב כי בא ישראל דרך האתרים וילחם בישראל וישב ממנו שבי". רש"י מבאר: "שמע שמת אהרון ונסתלקו ענני כבוד". הוזהר שם מבאר מדוע דוקא כנען נלחם בעם ישראל בעת הסתלקות ענני הכבוד, וזה תרגום לשונו: "דוקא הכנעני שנאמר בו 'ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו'. באן למדנו מ שמרצא עצמו מן על האמונה ראוי הוא להיות עבד לעבדי עבדים. וזה שכתוב: 'וילחם בישראל וישב ממנו שבי', לקח עבדים מישראל לעצמו". עכ"ל.

נראה לבאר את דברי הוזהר האלה לפי ערכנו כך: מי שבוטח בטבע, משועבד לטבע, והוא בגדר עבד עבדים, פירושו, שהוא אינו יכול להפקיע את עצמו מן הנהגה הטבעית. ולכן כאשר נסתלקו ענני הכבוד - שהעלו את כלל ישראל לאהמין באמונה שלמה בכוח השגחתו של הקב"ה - ופסק כוחם, ניתן כוח לכנען - האומה המשועבדת לגמרי לטבע - לשעבד את ישראל כנען נקרא עבד עבדים מכיון שהוא משועבד לגמרי לטבע כעבד המשועבד להנהגת אורו (ע"י מהר"ל תפארת ישראל ל"ז). וכאשר נפלל ישראל ממדרגתם ניתנו ביד כנען, מידה כנגד מידה

פושעים יכשלו בה

לפי זה מתבאר סוגיית הגמ' (ע"ז ג'): "אמרו לפניו, רבש"ע תנה לנו מראש ונעשה (פי) לעתיד לבוא אומות העולם יבקשו שברך! אמר להן הקב"ה, שוטים שבעולם! מי שטרח בערם שבת יאכל בשבת, מי שלא טרח בערב שבת מהיכן יאכל בשבת? אלא אף על פי כן מצוה קלה יש לי וסוכה שמה, לכו ועשו אותה... מיד כל אחד ואחד נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו והקב"ה מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז, וכל אחד ואחד מבעט בסוכתו ויוצא, שנאמר 'ננתקה את מוסרותימו ונשליכה ממנו עבותימו'. ע"כ לשון הגמרא.

וגמרא זו היא מדרש פליאה, שהרי על פי ההלכה מותר לעבות את הסכך ככל הדרוש, ומדוע השמש תמנע מהעברם מלשבת בצל הסוכה? ועוד, הפסוק שהגמ' מביאה לראיה נמצא בפרש"י ב' בתהילים - המתאר כיצד אומות העולם יבקשו להלחם ולמרוד בה' יתברך, ומה הקשר בין פסוק זה לסוכה?

ונראה שחז"ל רמזו באן לדבר גדול: מאחר שהסוכה מורה על הנהגה ניסית, דוקא היהודים - שהם מאמינים בני מאמינים - מסוגלים "לשבת" בצל הסוכה, כלומר להכניס עצמם תחת השגחתו הפרטית של הקב"ה, ולסלק כל תלות בהנהגת הטבע ומגבלותיו. אבל העכו"ם אינם מסוגלים להתרומם לדרגה כזו של אמונה בה' ולחסות בצל ש-ד-י יתברך. לזה כיוונו חז"ל שאמרו שהחמה תגרום שהגויים יבעטו בסוכה. החמה מורה על הנהגה הטבעית, וכאשר הנהגה זו תתגלה ככל עוזה, כוחה ותוקפה, הגויים לא יוכלו לעמוד בניסיון ולהסתופף בצל הסוכה ולכשח בה', אדרבא, הם יצאו מן הסוכה ויתלו את בטחונם בכוח הטבע הנגלה, ויכפר בכוחו של הקב"ה ח"ו, בגדר 'ננתקה את מוסרותימו'! (ע"י בספר בינה לעיתים דרוש ט')

אשריכם ישראל

הרי מבואר כי הסוכה מורה כי כלל ישראל - זרע הקדוש - מרוממים מהנהגת הטבע ומצמיאים, תחת השגחה מיוחדת מהקב"ה. ההתבוננות בדבר זה כוחה גדול לעורר את לב האדם לשמחה ואהבה עזה לבורא יתברך!

הסוכה - זכר לענני הכבוד השניים

- אשיחה בנפלאותיך -

מאור עינינו הגר"א אומר (בפירושו על שיה"ש פ"א ד'): "סוכות הוא זכר להיקף ענני הכבוד שהיה תלוי בבנין המשכן. ובוה יתורץ מה שהקשו למה עושים סוכות בתשרי, כיון שהוא נגד היקף ענני כבוד היה ראוי לעשות בניסן, כי בניסן היה תחילת היקף עננים? אבל נראה, לפי שכשעשו ישראל את העגל נסתלקו העננים, ואז לא חזרו עד שהתחילו לעשות המשכן... ובט"ו (תשרי) התחילו לעשות המשכן (אחרי רצוי חטא העגל), ולכן אנו עושים סוכות בט"ו בתשרי". עכ"ל.

כדי להורות שהם אינם משועבדים לממשלת השמש, והם אינם כפופים לטבע. מתנאי ת סוכה שהצל יהיה מרובה מהחמה. הסתרת אור החמה באה להורות שקיימנו דוקא סולת לחם ויין ואין אנו נתונים תחת השפעת השמש. בתקופה שבה האדם אוסף את יכולתו לאוצרותיו, נוטה לבו לחשוב כי הלחם והיין הממלאים את האוצרות הם מקור חיותו. א בזמן זה צייתה התורה לשבת בצל הפסולת של הלחם והיין, להורות שהם אינם מקור תורנו כלל וכלל אלא בצל ש-ד-י יתלונן! יהודי המגיע להכרה זו - שעיקר חיותו מה' - "עושה תורתו קבע ומלאכתו עראי" (כלשון הגר"א), כי אין הוא בוטח במלאכתו, ועיקר משענו הוא ר ישראל.

הוזהר (בפרשת אמור) קורא לסוכה "צילא דמהמנותא" - על האמונה. וזה תרגום לשונו: על האזרח בישראל ישבו בסוכות - כל מי שהוא משורש וגזע הקדוש של ישראל ישב וסוכה, תחת על האמונה, ומי שאינו משורש ומגזע הקדוש של ישראל אינו יכול לשבת בו בצל אמונה... ישראל יושבים בסוד האמונה בלי פחד כלל" ע"כ. פשט דברי הוזהר הוא, שכלל ישראל אינם נמצאים תחת השפעת השמש - מערכת הטבע, אלא בצל האמונה - תחת השגחה מיוחדת מה', ולכן אין להם לפחד מכוחות הטבע כלל. כדי להבין את המשך דברי הוזהר - שרצה זו שייכת דוקא לישראל שהם מזרע הקדוש - תדל לבאר את ההבדל בין מידת האמונה של נח - אביהם של אומות העולם, ובין מידת אמונה של אברהם - אביהם של עם ישראל.

כתוב בתורה (בראשית ז' ז'): "ויבוא נח ובניו ואשתו ונשי בניו אתו אל התיבה מפני מי נבול". מפרש רש"י: "אף נח מקטני אמנה היה, מאמין ואינו מאמין שיבוא המבול, ולא נכנס ידו עד שדחקוה המים". נמצא שנה נקרא כפי חז"ל מקטני האמונה.

אברהם

עתה נתבונן מה היתה דרגת האמונה של אברהם אבינו. חז"ל אומרים (מובא ברש"י בראשית ט"ו, ה') שעל פי דרך הטבע לא היה שום אפשרות בדרגתו ויליד בניו. התורה מספרת (בראשית ט"ו) שאחרי כל אותם השנים שאברהם היה ד' ה' הבטיח לו זרע - "... ויאמר לו בה יהיה זרעך" (שם). אברהם האמין מיד בדברי ה' - מאמין בה' ויחשבה לו צדקה.

בגיל תשעים ותשע נתבשר אברהם אבינו על ידי אורחים, עובדי כוכבים, שבשנה הבאה ילד לו בן. הוא האמין להם מיד באמונה שלמה, למרות שהוא לא ידע שזו נבואה מה' - שהרי לאכנים התגלו לו כבני אדם, בכל אופן, עקב תוקף אמונתו בה' שהוא כל יכול ואין דבר יצר ממנו לעשות, הוא לא התייחס לדברי האורחים כדבר נמנע, והוא אף קיבל את דבריהם וצריך עיון, מדוע באמת נח לא האמין שהמים שהחלו יורדים מן השמים ועולים מן המות הם מי מבול, הרי נח היה צדיק תמים? והנראה בזה שאמנם נח היה נביא, והוא אמן שה' ברא את העולם ומנהיגו, ככל אופן הוא לא זכה להתרומם ולהאמין שהקב"ה מנהיג עולמו בצורה ניסית, וכי הוא משרד מערכות טבע בפרקים מסויימים. ולכן היה קשה לו אמין שיבוא מבול בזמן כה קצר ובפתאומיות כזו עד שעליו להכנס כבר לתיבה! לעומת זאת, הים האמין כי ה' מנהיג את העולם אף בדרך נס, ולכן אף שלא היה לו שום אפשרות טבעית ליד בן הוא האמין בדבר ה' המשודר את מערכות הטבע.

מבואר בראשונים ובאחרונים כי עצם הכתחון בקב"ה גורם שה' יעשה ניסים לאלה הבוטחים נמצא שעצם הכתחון של אברהם אבינו הפקיע אותו מלהיות משועבד להנהגה טבעית, ניסה אותו תחת הנהגה הניסית של הקב"ה.

הרחב דבר

ראיה ליסוד זה מצאנו בספר חובות הלכות. רבינו בחיי (חז"ל סוף שער הכתחון) מבאר שה' נוהג עם כל אדם כפי מדרגתו. אדם התולה את כל תקוותו באלוקיו זוכה להנהגה על-טבעית. לעומת זאת אדם הבוטח בטבע - מונחה ע"י מערכת הטבע (מתחת השמש). הוא מביא ראיה ליסוד זה מהגמ' פרק ראשון דחולין. שם מובא מעשה מר' חנינא ור"ל: "האי אתתא רות מהדרא למשקל עפרא מתותי כרעי דר' חנינא. אמר לה: שקולי לא מסתייע מילתא. אין עוד מלכודת תיב"ה. ע"כ. פי' מכשיפה רצתה להזיק לר' חנינא, אמר לה ר' חנינא שהיא לא תצליח להזיק לו שהרי כתוב: 'אין עוד מלכודת'. החז"ל מבאר שר' חנינא חי באמונה חושית שאין עוד מלכודת. במלים אחרות ר"ח חש שאין לכוחות הטבע שום שליטה עליו, והוא תלה את כל בטחונו בכורא יתברך בלבד. הלכך ה' התנהג איתו בהנהגה ניסית, וממילא המכשיפה (שהשתמשה עם כוחות המזלות שהם כוחות הטבע) לא יכלה להרע לו.

על פי יסוד זה נוכל להבין את דברי חז"ל (מובא ברש"י בראשית ט"ז ה') שאמרו, כי כאשר ה' הודיע לאברהם שילד לו בן (כנגד טבע מזלו) הוא אמר "צא מאצטגנינות שלך". פירושו הדבר, שה' הודיע לאברהם שמכיון שהוא תולה את בטחונו בקונו הוא יוכל להתעלות ולהשתחרר מהשפעת המזל הטבעית. (יסוד זה מבואר גם במהר"ל נתיבות עולם נתיב הבטחון א').

THE MESSAGE OF THE ANANEI HAKAVOD

The commentators explain that Sukkos represents the state toward which the other events were destined to bring us. The goal of the Exodus, as well as that of receiving the Torah, was to enable Bnei Yisrael to become Hashem's people. The Ananei Hakavod mark the full attainment of that relationship, as they reflect the special protection and closeness that Hashem bestowed upon us as His people. Indeed, the term "glory" in Tanach is a reference to the Divine Presence. Hence, the "Clouds of Glory" are the clouds that demonstrate Hashem's Presence among His people. Moreover, in many places throughout the Chumash and Tanach, Hashem is described as appearing "in a cloud." Therefore, surrounding Bnei Yisrael specifically with clouds represented Hashem, so to speak, bringing the Jewish People into His abode.

We now understand why there is no festival commemorating the manna or the well, even though they were no less miraculous than

the Ananei Hakavod. The goal of the festival is not to commemorate a miracle per se, but rather to highlight the closeness between Hashem and His people. We fulfill this through dwelling in the sukkah, under the shade of the schach. The verse in Tehillim describes Hashem's special protection of the Jewish People as follows: "Hashem is your Guardian, Hashem is your Shade." Thus, we sit in the sukkah and celebrate the unique relationship we have with Hashem whereby we are His people—and He is our Shade.

Indeed, the very fact that we mark these clouds with a festival every year means that, by definition, there is something about them that affects us every year; for simply to remember a miracle that occurred in the past wouldn't result in an ongoing festival. Thus, for example, the event of the Exodus from Egypt initiated and established our spiritual liberty and identity, the ongoing existence of which we celebrate each year on Pesach. Likewise, the event of receiving the Torah is celebrated on Shavuot each year because it directs and guides our lives every year from that point. So too, the special close relationship with Hashem represented by the Ananei Hakavod is commemorated every year because we continue to have that relationship, even as we have moved from actual Ananei Hakavod to Hashem's guidance of and supervision over us throughout our history.

19

Yet even after the Vilna Gaon's answer, we may persist and ask, Why do we commemorate receiving the Ananei Hakavod for the second time and not the first? Surely, as miracles go, they were both equally miraculous, so why wait?

However, when we appreciate that we commemorate the Ananei Hakavod not as a miracle per se, but as an expression of our relationship with Hashem, there is infinitely more reason to commemorate their return, for this highlights an entirely new dimension within the relationship, namely, not only is it special, but it is also enduring. Even if we, God forbid, lose the clouds, we can reclaim them. Hence, it is the month of Tishrei, the time when the clouds were restored to us, that contains the festival of Sukkos.

20

CLOUDS THAT SURROUND AND CLOUDS THAT GUIDE

There is an additional element here. The Vilna Gaon has stated that when the Jewish People made the Eigel Hazahav, the Ananei Hakavod departed from them, and this idea can also be found in the Targum to Shir Hashirim. However, it should be noted that there is a verse which seems to clearly indicate the contrary, for in Sefer Nechemyah it states explicitly:

בבאורו לתיקוני הוזהר (מ"ז ע"א) מוסיף הגר"א: "כי בזמן הסוכות היה אחר שנתרצה להם הקב"ה, ואמר למשה: 'גג כל עמך אעשה נפלאות', והוא ענני הכבוד ששרתה עליהם בקביעות".

הרי נתבאר לנו מתורתו של הגר"א שהסוכה איננה זכר לענני הכבוד באופן כללי, אלא הם זכר דוקא לאותם ענני כבוד שחזרו אחר חטא העגל. ולכן אין אנו עושים סוכות בחדוש ניסן, אלא דוקא בתשרי. שאז התחילו ענני הכבוד השניים ללוות את בני ישראל בכל מסעיהם. דברים אלו של הגר"א סתומים מאוד. מפני מה אנו עושים זכר לענני הכבוד השניים דוקא? הרי אם ענני הסוכה זכרון לנס בלבד, מדוע נס הקפת ענני הכבוד השניים עדיף על נס הקף ענני הכבוד הראשונים.

הגר"י הוטרר זצ"ל מפרש את דברי הגר"א בשתי פנים. בספרו פחד יצחק (קונטרס ירח האיתנים מאמר ט') הוא מביא את דברי הגר"א (שהבאנו לעיל) ואח"כ הוא מוסיף: "ועיני עוד דבריו של רש"י (ויקרא ט' כ"ג) 'שכל הטורח שטרחנו בעשיית המשכן הוא בכדי שנדע שנחכפר לנו עון העגל'. אמור מעתה שהענני כבוד שלנו - של חג הסוכות, אינם ענני הכבוד סתם, אלא דוקא אותם ענני הכבוד שחזרו עם מעשה המשכן, ואשר חזרה זו היא הוראת סליחת מעשה עגל... וכל עצמה של סליחה זו אינה אלא בחירת כנסת ישראל מכל העמים במהירות תניגא של ההוי"ה עכ"ל.

הרי מבואר שהמיוחד בענני הכבוד שחזרו לסוכך על ישראל לאחר חטא העגל, היא העובדה שהם מורים על מחילת חטא העגל. הסעם שאנו עושים זכר לעננים אלו דוקא, הוא: מכיון ששמחת חג הסוכות קשורה למחילת עוונות של יוה"כ (כמבואר בפחד יצחק שם), ממילא הסוכה כנגד אותם ענני הכבוד השניים המורים על האהבה היתירה בין הקב"ה לבין כלל ישראל אחרי שחזרו בתשובה, ואהבה זו התגלתה כאשר ה' השרה את שכינתו עליהם על אף חטאם בהטא העגל.

על פי היסוד הנ"ל מבאר הגר"י הוטרר (שם) מדוע בסוכות (בשמחת בית השואבה) מצאנו ירידה מיוחדת לבעלי תשובה - "אשרי וקנתו שכפרה על ילדותנו". והביאור הוא שבמועד חג

במקום אחר (קונטרס ברכת אבות מאמר כ"ב) מביא בעל הפחד יצחק פשט נוסף בדברי הגר"א, וז"ל: "ביאור הענין הוא על פי המבואר במסכת בבא קמא (נ"ה ע"א) שבלוחות ראשונות לא נאמר בהן כי טוב מפני שופן היה להשבר, ונמצא כי הלוחות השניות שנאמר בהן טוב לא נתכן בהן שבירה, באופן שברית הלוחות השניות עורפת היא על ברית של לוחות ראשונות. וזה שענין ההפרה נמנע הוא אצלה, כשם שלא נתכן שבירה בלוחות עצמן. זו היא, אפוא, עתו של הגר"א. כי מכיון שהסוכה היא כסוד 'סיכוך' - ההגנה על כנסת ישראל בבחינת שומר עמו ישראל לעד, בעל כרחך, שהיא זכר לאותם ענני כבוד שחזרו בשעת הכרית של לוחות שניות בתורת פיוס מעשה עגל. כי כל זמן ששבירת הלוחות איננה בגדר הנמנע אין יכוון לשמירת העד של כנסת ישראל, ע"כ.

הרי מבואר כאן תירוץ מפורש לשאלה מדוע הסוכה היא כנגד ענני הכבוד השניים: שדוקא ענני הכבוד השניים מורים על השמירה הנצחית של כלל ישראל (כי הם באו בשעה שנכרתה ברית הנצחית שלא שייך לה הפרה עם כנסת ישראל), והסוכה מורה על ההגנה הנצחית של כלל ישראל, בבחינת - "שומר עמו ישראל לעד".

סב

כדי לסכם את שני המהלכים בביאור דברי הגר"א נאמר, כי ישנן שתי סיבות שבעבורן צותה הרה לעשות זכר דוקא לענני הכבוד השניים, והסיבות הן:

- א. כי הם מורים על השראת השכינה שחזרה לישראל אחרי שהקב"ה קיבל תשובתם על א העגל. עד שניתן לאמר שענני הכבוד השניים באו להורות על הבחירה החדשה בכלל ישראל.
 - ב. הם מורים על ההגנה הנצחית של כלל ישראל.
- שתי הבחינות הללו מכוונות הן כנגד שני התפקידים שהיו לענני הכבוד אשר בארונם יצבות בפרקים אלו. מצד אחד העננים שמשו כדי להגן על ישראל מהמזיקים, ומצד שני ענני כבוד היו בחינה של השראת שכינה בישראל.

16

ביאור דברי הפחד יצחק

לאור הדברים האלו שני הפירושים של בעל הפחד יצחק המובאים לעיל נשזרים בשזירה. ת. מובא לעיל שהגר"י הוטרר ביאר שהמיוחד בענני הכבוד היה, שענני הכבוד השניים באו פיוס על חטא מעשה העגל. ונוסף על זה ענני הכבוד השניים הורו על בחינת "שומר עמו ישראל לעד". הקשר בין שני פנים אלו הוא, שהברית שנכרתה אחרי חטא העגל הבטיחה נמיה תהיה השגחה ניסית בתוך זנהגת הטבע, ומכוח מידה זו מובטח קיומו של ישראל לעד. כעבור זאת המידה הקב"ה שומר ומשגיח על צאן מרעיתו גם בעת הגלות והחורש - שאז אין השגחה ניסית גלויה - גם אז עריין קיימת השגחה נסתרת נפלאה!

אף כי עשו להם עגל מסכה ויאמרו זה אלהיך אשר העלך מצרים...ואתה ברחמיך הרבים לא עזבתם כמדבר את עמוד הענן לא סר מעליהם ביוםם להנחתם בהרף:

Even though they made the graven calf and said, "This is your god, Israel, who took you out of Egypt"... You in Your great mercy did not abandon them in the wilderness, the pillar of cloud did not depart from them by day to lead them on the way.¹⁴

How can the words of the Vilna Gaon be resolved in light of this verse?

A very straightforward response adopted by some commentators is that the when the verse in *Nechemyah* says that the cloud did not depart, it refers specifically to the cloud that went before them, as the verse itself specifies, "The pillar of cloud did not depart from them by day to lead them on the way." By contrast, the *Vilna Gaon*, who says that the clouds departed when they made the *Eigel Hazahav*, is referring to the other clouds that surrounded them on all sides.¹⁵

The implications of this idea are most profound. As we have seen, the *Ananei Hakavod* represent Hashem's unique relationship with the Jewish People. As such, even when they sinned with the *Eigel Hazahav* and forfeited the full relationship—as expressed by the clouds that surrounded them disappearing—nevertheless, the fundamental relationship, expressed by the pillar of cloud that guided them, remained. This tells us that not only is our full relationship with Hashem ultimately reclaimable, but our essential relationship with Him is unbreakable—even temporarily! Indeed, in this regard, we could say that it was the fact that the clouds never completely departed that allowed for them to fully return.

25a

האחרונה. אנשים בטוחים היו שישנם מעויים שהם בטוחים לנצח. מרוב גאון או רוח שטות הם סברו שאולי ניתן פה ושם לפגוע בהם בפרט זה או אחר, אולם עוצמה כלכלית, בטחונית, טכנולוגית וכו' כשלהם לא ניתן לערער. והנה באה המציאות וטפחה על פניהם בצורה בוטה כל כך.

רק הבוטח בה' הוא המסוגל לשמוח ולהיות שרוי בשלוה פנימית. בידוע שתידור מסור בלעדית בידי הבורא הכליכול, שהוא המנהל את ענייניו לפי

חשבון מדוקדק והוא גם הרוצה תמיד בטובתו, הדאגה והעצב הם ממנו והלאה. האדם השלם בבטחונו בה' חש עצמו מוגן ובטוח, כפי שדוד המלך מעיד על עצמו (תהלים קלא, ב): "כגמול עלי אמו, כגמול עלי נפש". כדרך שילד קטן האוחז בידו של האב הגדול אינו חושש מכלום, בידוע שהאב לבטח יעשה הכל להגנתו ולבטחונו, כך חש האמין (תהלים כג, ד): "גם כי אלך בגיא צלמוות, לא אירא רע", וזאת משום ש"כי אתה עימדו". והנ המירשם לשמחה ולאושך.

הן הן הדברים שאומר ירמיהו בדברי נבואתו (יר, ה-ח): "ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו, ומן ה' יסור ליבו, והיה כערער בערבה...". ולעומת זאת: "ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו, והיה כעץ שתול על מים... ולא יראה כי יבוא חום... ובשנת בצורת לא ידאג...".

26

צא מדירת קבע

נמצאנו למדים שבניגוד למשתקף בעולמנו החומרי כאילו בעל הנכסים והעוצמה הכלכלית הוא גם בעל השמחה, האמת אינה כן, כאשר השמחה שרויה דוקא במעונו של הבוטח בה', מבלי שתהיה תלויה בתנאים חיצוניים כלשהם.

כדברי ה"חובות הלכות" (שהובאו לעיל) כותב גם ה"שפת אמת" בתמציתיות כדרכו (אחר, תני"ד):

ואם האדם זוכה לאמונה ובטחון בראוי, אז ליבו בטוח כי כל הנהגה שלו מהקב"ה, והכל הוא כפי הטוב ונצרך לו על הצד היותר טוב מכל טובות שבעולם.

ברית עולם

על הפסוק: "נגד כל עמך אעשה נפלאות" (פסוק זה נאמר אחרי חטא העגל) מבאר הנצי"ב עמך דבר שמוט ל"ד): "וקיימא לן דלא כלי שיבטא, כראיתא בב"ב (ק"ד). וזהו דבר ה', אשר נתן שיהיה עם אחד מישראל (כוונתו לשבט אחד כראיתא שם) - שהוא צאן מרעית משה וזכר וקרוב לכליון ח"ו, אז 'אעשה נפלאות' בשידוד הטבע, לעשות שארית לאותו עם...". ענן נואר שם שזו סגולה מיוחדת בכלל ישראל מחמת הברית, "אבל לא כן הרבר באומות העולם נגזר עליהם כליון שוב לא תוסיף קום, מה שאין כן שבט אחד מישראל". ע"כ, הרי מבואר כי ברית זו הנקראת "אעשה נפלאות" מחייבת את נצחיותם של כלל ישראל וחר שה' יעשה לנו תמיד נפלאות לשומרנו מכל קמינו. ומובטחים אנו ממנו ית' כי אפילו ט אחד מישראל לא יכלה לגמרי ח"ו!

כום

הסכך הסוכך על ראשנו בחג הסוכות רומז על ענין ענני הכבוד שחזרו אחר חטא העגל, ועל עין "שומר עמו ישראל לעד". אותה מידה התגלתה גם כאשר רבון העולמים אמר למשה ינינו בהר סיני: "סלחתי כדברך" ומחל לכלל ישראל על חטא העגל. המאמר "סלחתי כדברך" מהדהד בעולם בכל שנה ושנה כאשר ה' מרחם עלינו ומכפר לנו על כל עוונותינו ביום ייפורים. מידה זו מתגלה שוב בפועל במועד חג הסוכות כאשר הקב"ה פורס עלינו סוכת זכרון ומגן עלינו מכל הקמים עלינו, ועל אף שחטאנו עוד חיבתו עלינו!

23 אצא מן ארץ מצרים - 3 ארץ מצרים

מאוצרו של ה"שפת אמת" הוארו עינינו בהיבט נוסף המהווה מקור לא אכזב לשמחת חג הסוכות, והוא בשל מידת הבטחון בה' המודגשת במועד זה, ושממנה נובעת שמחת אמת.

24

הבטחון והשמחה

יסוד מהותה של מצוות הסוכה, הוא נטישת הבית הקבוע והמעבר לדירת העראי של הסוכה. הלכה למעשה לימדו חז"ל (סוכה ב, א) שהסוכה צריכה להיות בעלת אופי עראי ולא קבוע, כאשר "אמרה תורה כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת ארעי".

הסמליות שבענין זה ברורה למדי. קנייני הקבע עשויים להקנות לאדם תחושת בטחון מזוייפת, כאילו הוא בטוח ומוגן מכל עבר, ותחושה זו מהווה ניגוד מוחלט לבטחון בקב"ה.

אנשים קצרי דעת עלולים להשלות עצמם כאילו גורלם מסור בידיהם, כביכול הם אינם צריכים לבטוח באלוקים, כאשר העוצמה שבידיהם עשויה להגן עליהם בכל מצב. לדידם, רק חסרי משענת כלכלית, רוב דאגתם לעתיד, וקוקים לבטוח בקב"ה, אולם "איתני ארץ" כמותם שההצלחה האירד, להם פנים, אינם חייבים להתאזר בבטחון, שהרי ממילא הם בטוחים ומוגנים מכל עבר.

ייתכן שתמונה מעין זו תיראה קיצונית מדי, משום שאנשים יאמרו, בצדק, שרק חסרי דעת לחלוטין עשויים לסבור שהם יכולים להושיע את עצמם. אולם אם נתבונן במציאות שסביבנו ניווכח לדעת שהיא לא לגמרי נלושה מן המציאות, אמנם רוממות הבטחון בפיחה ובגרונום של רבים, אולם לא תמיד בטחונם הוא מלא ואמיתי. פעמים שאדם כל כך בוטח בעצמו עד שמידת בטחונו בה' היא רק "ליתר בטחון", וכמוכן שזה אינו בטחון של נמת.

אכן משעה שאדם זוכה לרובק באמת בבטחון בה', בטחון זה גורר עקבותיו תחושת שמחה פנימית. בעל "חובות הלבבות" (בסיום הקדמתו לשער בטחון) כותב כי השמחה מצויה רק בחלקו של הבוטח בה'. רק בעל הבטחון וכיר בכך שגם אם קורה לו משהו בניגוד לרצונו ולציפיותיו, אין זו סיבה אבדן השמחה, כאשר הוא יודע שקיבל זאת מהאב שבשמים, העושה זאת בבורו ולטובתו, גם אם במבט שטחי זה אינו נראה כך.

המציאות אכן מאשרת בעליל קביעה זו, אין לך אומלל בעולם כמי שחש זאיון לו משענת מוצקה שיוכל להישען עליה. מה מסכן האדם הרואה עצמן טוטלטל בידי גורל עיוור סתם כך, ללא תכלית וללא מטרה, תחושת תיסכולו של זה עגומה ואיומה, משום שאינו יכול אפילו לנסות לשפר את מצבו, ואין ל טעם שישאל "למה".

לא פחות ממנו חמור מצבו של מי שסבור לפי תומו (או שלא לתומו) כי מצבו איתן כאשר הוא נסמך על משענת בריאה, והנה בבת אחת זו קורסת עיניו ללא תקנה. [תזכורת איומה בענין זה קיבלה האנושות בתקופה

- Sukkos continues this process by applying the same method, not to what we do, but to what we own. Although we need to own things, we need to ensure that they do not take over and become a value in themselves. Our homes and possessions are meant to serve us, but if we don't maintain our sense of perspective, we can easily end up serving them.

The mitzvah of sukkah takes us out of the house and in so doing de-emphasizes it and liberates us from it. The week spent in the sukkah, under the shade of the *schach*, allows us to reflect through experience on what we really need and what is really important. It is true that we do not spend our entire lives in the sukkah; at some point we will reenter our homes. However, the goal is that when we do finally come back inside on Shemini Atzeres, it will be with the perspective we gleaned and absorbed over the seven days spent in the sukkah.

30
SCHACH, WALLS, AND BITACHON

The very first discussion in *Maseches Sukkah* relates to the acceptable height of a kosher sukkah. The opening Mishnah states that if a sukkah is higher than twenty amos (cubits), it is invalid.¹¹ According to one of the explanations given in the Gemara, the reason for this is that one needs to be in the shade of the *schach* in order to fulfill the mitzvah. If the walls are higher than twenty amos, one is no longer in the shade of the *schach*; rather, he is now in the shade provided by the walls themselves.¹²

What is the significance of this idea? What is the ultimate difference between sitting in the shade of the *schach* and the shade of the walls?

A most profound explanation of this matter is provided by R' Yaakov Ettlinger.¹³ He prefaces by referring us to the well-known discussion in

the Midrash regarding Yosef's request of the chief butler to remember him to Pharaoh. The Midrash sees this request as a breach in the area of *bitachon* (trust in Hashem) and, moreover, states that Yosef was punished for these words by having to spend two extra years in jail.¹⁴ Needless to say, this Midrash requires some explanation. How are we meant to understand this indictment of Yosef? Notwithstanding Yosef's exalted spiritual level, was he expected to do nothing? We know that there is a concept called *hishtadlus* (investing effort) that accompanies one's trust in Hashem. Was not the chief butler—who was about to be reinstated to his position with Pharaoh—a reasonable avenue for such *hishtadlus*?

One of the classic verses relating to the matter of *bitachon*—well-known to us from the end of *Birkas Hamazon*—reads as follows:

ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו.

Blessed is the man who trusts in Hashem, and Hashem will be his security.¹⁵

Seemingly, this verse has said the same thing twice: for if a person trusts in Hashem, surely that means that Hashem is his security! Why does the verse feel the need to spell this out?

31 Rav Ettlinger explains that, in fact, it is possible for a person to trust in Hashem but at the same time have something else as his security. This occurs when one engages in a certain form of *hishtadlus* with the assumption that if success comes, it will certainly come through this avenue. In this case, even if he trusts that blessing and success will not come unless Hashem bestows His blessing—so that he does indeed trust in Hashem—nevertheless, he has placed his action as his "security" in terms of what will make things work. In truth, full trust in Hashem means that even as one engages responsibly and diligently in actions that could reasonably help his situation, in the end, he trusts in Hashem to grant him blessing and success through whatever means

בטחון זה הוא הרקע היחיד שעליו עשויה לפרוח תחושת השמחה, כפי שכותב ה"שפת אמת" במקום אחר (לפסח תרנ"ה-תרנ"ו):
ובאמת מי שיש לו אמונה שלימה, הוא מלא שמחה תמיד, בהיותו יודע כי הכל מאיתו יתברך שמו בלבד...

כדי לקדם ולקרב את האדם לקראת בוראו, לסלק ממנו את התפיסה הפסולה הבוטחת באדם, ולסייע לו לדבוק בבטחון אמת באלוקיו, הורתה התורה לעזוב בסוכות את דירת הקבע, העלולה להתיימר להיות משענתו ומבטחו של האדם, ולעבור לדירת עראי שבה רק על הקבי"ה ישליך מבטחו. כך יקל על האדם להכיר באפסות עוצמתו, ובדרך זו יפנה מבטו לעבר האב שבשמים ובו ישים מבטחו.

28

משעה שהאדם חדל להאמין ולבטוח בעוצמתו ובקניינו, והוא מתאזר בבטחון של אמת, הוא מתמלא בשמחה אין קץ, ולפיכך קרוי חג הסוכות בשם "זמן שמחתנו". כדברי ה"שפת אמת" (לסוכות, תרמ"ה):

מצוות הסוכה הוא מידת הבטחון בה' יתברך, כמו שכתבו רבותינו ז"ל: "צא מדירת קבע", שלא לבטוח בעושר ובנכסיו, רק לבטוח בה', ולכן הוא "זמן שמחתנו". כי אין שמחה כשמחת הבוטח בה' באמת, כמו שמבאר בספר "חובת הלבבות"...

ה"שפת אמת" מוסיף כי לא במקרה נקבע מועד זה "בזמן האסיף". דוקא בתקופה שבה האדם אוסף הביתה את פירות יבולו, והוא עלול להיתקף בשכרו של גאווה על עושרו, נתן לנו הקבי"ה את מצוות הסוכה להזכיר לאדם שלא ישליך ידו על חילו ועל תבואותיו, אלא יבטח כליל על קונו, (וראה המאמר "זמן שמחתנו" שבספרנו "קריאי מועד" עמוד 86, בשם הרשב"ם).

במקור אחר (תרמ"ו) כותב ה"שפת אמת" בענין זה:
וזהו השמחה שבני ישראל שמחין לחסות בצילו, כמו שכתוב (תהלים ה', יב): "וישמחו כל חוסי כן כו' ותסך עלימו", כי הקבי"ה מגן על החוסי בו.

32

He judges appropriate. In this way, not only does the person trust in Hashem regarding the result, but ultimately, Hashem—and not the avenue of *hishtadlus* in which he invested—is also his security in terms of how that result will come about.

With this in mind, let us come back to Yosef's request from the chief butler to remember him to Pharaoh. The verse reads:

כי אם זכרתני אתך כאשר ייטב לך ועשית נא עמדי חסד והזכרתני אל פרעה והוצאתני מן הבית הזה:

If only you will remember me...and you will please do me a kindness and you will mention me to Pharaoh, then you will get me out of this place.¹⁶

With these words, Yosef was indicating that the only way he would be able to leave his prison cell would be if the chief butler would remember him to Pharaoh. We can be in no doubt that Yosef knew that this endeavor would not succeed without Hashem's blessing, so that he trusted fully in Hashem, nevertheless, he was indicted for having the chief butler—and not Hashem—as his security.

As we have discussed, one of the primary themes of the festival of Sukkos is Hashem's protection and supervision of His people, as embodied by the *Ananei Hakavod* that accompanied them through the *midbar*. The walls of the sukkah represent a person's *hishtadlus*, upon which he places the *schach*, representing Hashem's supervision. There is no question that one needs both in order to have a kosher sukkah. The critical question, however, is, in whose shade does one reside? If the walls are too high, then even though the *schach* is ultimately on top of them, nevertheless, the person resides in the shade of the walls, laying essential emphasis on his *hishtadlus*—and hence, the sukkah is invalid. Rather, the *schach* needs to be placed on top of the walls in a way that the person is directly in the shade of the *schach*, reflecting his full reliance on Hashem, not only in terms of what will happen, but also through what it will happen. That is a kosher sukkah.

The defanos cannot be too high, says the Aruch LaNer, because the wise person sits in the succah and raises his eyes to contemplate the s'chach, perceiving that it — symbol of the Hashgachah that hovers above each and every person — is the ikkar, the primary aspect, of the mitzvah.

The walls represent the tangible, visible experience of this world, but they are not reality. The goal of the succah is to allow us to see the s'chach and ponder its message.

Reb Meilech moves his hands, as if tapping the four walls, and then raises his eyes. "Defanos here, defanos there, this phone call I should have made, that person I should have met... no, look up and see the truth, that the Basheffer says,

'Ich feer di velt, I run the world' — there is only Hashgachah, and more Hashgachah. Look up and see the sky, because the more you look up, the more you can see reality," he says.

And this clarity brings to simchah, to true inner joy.

The Gemara (Succah 2a) states: "Go out of your permanent dwelling." This means, says the Sfas Emes, to let go of your attachment to wealth and possessions, and enter into His embrace. That's why this Yom Tov is zman simchaseinu, our time of rejoicing, for there is no joy like the joy of one who truly has faith in Hashem, as the Chovos HaLevavos writes.

Therefore, concludes the Sfas Emes, we daven for the year ahead throughout the days of this Yom Tov, the cries of Hosha na we express each morning asking for health, sustenance, peace, and blessing, all that a person needs in life. During these days, when people see clearly that the source of their success lies not in the field or storehouse, but only in the benevolence of the Ribbono Shel Olam, then they can ask that the berachah never cease.

JOY AND VISION

Notably, the de-emphasis of physical living as an essential value occurs during the festival known as "zman simchaseinu—the time of our joy." True joy comes from involvement in meaningful pursuits. Attaining a perspective on what is of primary and of secondary value in life allows a person to invest the best of their energies in the former, thereby enabling him to attain true joy.

Indeed, the idea of restoring correct vision is essentially bound up with the concept of the sukkah. Numerous commentators point out that the word "sukkah" is related to the term "socheh," which means "to see";¹⁰ for the goal of the sukkah is to enable a person to see things as they should be seen.

38

כך, ימות הסוכה נפלאים בסגולתם, אינם מתחשבים בצרות מבטנו ובצמצום דעתנו, ואינם מריקים עלינו ברכה על פי תנאי עניות דעתנו ומידותיה. אלא ה' אלהינו נוהג עמנו במידת חסדו המופלא, ופותח את ידו המלאה והרחבה, להריק עלינו ברכות של מקיפים עליונים, לחקוק בנו רושם והשערה ממחוזות אציליים וטמירים, קדישי קדישין, מנהירו דעתיקי עתיקין, ודבר זה פלא הוא, עצום בחידושו. כי הלוא יסוד גדול הוא, שאין האור מאיר אלא על פי יכולת קבלת הכלי, כאומרו "הרחב פיך וְאִמְלֵאֲהוּ" (תהילים פא יא). והנה לא כן נוהג עמנו ה' אלהינו בשמחת חג הסוכות, אלא בעוצם חסדו, מגביהנו מעל יכולת הכלי, מרים אותנו גבוה מאוד, על פי סגולת נשמתנו ולא על פי קוצר דעתנו ומעשינו, ובכך זוכים אנו לאחוז בקצות זיוו הגדול, באור אשר עטה כשלמה, והבהיק מסוף העולם ועד סופו, סוד האור הגנוז, הוא הוא אור הסוכה, אור שבעת הימים, אור על פי שיעור קומת הנשמה, ולא על פי צמצום המעשים.

הסוכה החביבה, היא פלאי פלאות ממש. סגולות עצומות יש בישיבת הסוכה, להשיג במרומי אין סוף, להתאחד עם עוצם כוחו הגדול ורוב טובו אשר במשך השנה אין לנו כמעט יכולת לגעת בו במאומה. ובהג הסוכות, ה' אלהינו מסיר את הצמצומים, המסכים וההגנות המעכבים את ריבוי האור, הנה כולם סרים הם, ואינם הוצצים בין נשמותינו ובין עוצם תוקף קדושת שפעת אין סוף. וכך, חודרים קרני האור בכל מלאך

בטחון אמיתי בקב"ה גם קשור בקשר הדוק לתחושת הענווה של האדם. בנהוג שבעולם, אדם החש כי יש לו נכסים ואמצעים, עלול להיתקף בהרגשה המסוכנת שכוחו ועוצם ידו, הריצותו, כשרונותיו וכישוריו עשו לו את החיל, או לכל הפחות הם שסייעו לו בכך, ואף הוא במה שמגדיר הכתוב: "ומן ה' יסור ליבוי". רק המכיר בבירור שהוא כשלעצמו הינו עני ואביון, נקי מרכוש וחסר כוח ועוצמה, הוא המסוגל להישען על קונו ולבטוח בו באמת. רק האדם החי בהכרה המתמדת שבכוחות עצמו לא יוכל להגיע לכולם, אלמלא חסד הבורא שהעניק לו מטובו, הוא המסוגל מתוך בטחונו בקב"ה להגיע לשמחת אמת. לדברי ה"שפת אמת" (שם) כל זה נרמז במאמר הכתוב (ישעיה כט, ט): "ויספו ענוים שמחה בה".

ברוח דברים אלו יובנו דברי חז"ל (עבודה זרה ג, א) כי לעתיד לבוא, יבואו אומות העולם לפני הקב"ה בבקשה שיינתן גם להם ליהנות מהטוב המוכן לצדיקים. הקב"ה אז יאפשר להם, לפנים משורת הדין, להיבדק איך הם מקיימים מצוות, וכך יודע אם אכן הם ראויים לשכר כלשהו. חז"ל אמרו

שהקב"ה לא יעמיס עליהם מדי הרבה מצוות ורק יתן להם את מצוות הסוכה כמבחן לנכונותם לשמור מצוותיו. חז"ל מעידים כי באותה שעה:

מיד כל אחד ואחד נוטל והולך ועושה סוכה בראש גגו, והקב"ה מקדיר עליהם חמה בתקופת תמוז, וכל אחד ואחד מבטט בסוכתו ויוצא.

ה"שפת אמת" (תרמ"ה, ב"ה כתיב) מבאר כי לא במקרה נבחרה דוקא מצוות הסוכה להיות מבחנם של אומות העולם. שורש מהותה של מצוה זו הוא כאמור הנכונות להימשך בכל לב אחרי הקב"ה, ולאומות העולם אין שייכות לדרגה גבוהה זו. גם הם מסוגלים לבנות סוכות, לסכך אותן בסכך, ואולי גם לעטר אותן בקישוטים, אולם אל פנימיות הסוכה אין להם כל קשר, ועל כן דוקא במצוה זו יוכח כשלונם.

מסתבר שגם לא במקרה הדיגשו חז"ל שאומות העולם עושים את סוכותיהם בראש הגג. ה"אמרי אמת" (להושענא רבה תר"ע) ציטט את דברי ה"רה"ק ר' פנחס מקוריץ זצ"ל, שהסביר שהסוכה בראש הגג רומזת לגאון, אומות העולם שאינם יודעים מזה כניעה בפני הקב"ה, משעה שהם עושים את הסוכה, היא גורמת להם להגברת גאונותם, הרי זה והניגוד המוחלט למהותה של הסוכה, שכאמור כל כולה אמורה להגביר את רגשות הענוה באדם.

הרבי מקאצק זצ"ל היה אומר (אהל תורה, ד) כי לפיכך הורו חז"ל (סוכה ג, ב) ש"מצטער פטור מן הסוכה", באשר כל עניינה של הסוכה יציאה מידירת קבע והתבטלות מוחלטת בפני הקב"ה, ואם אדם מצטער משמע שיש בו עוד תחושות אנוכיות כלשהן, ואם כן, אין כל טעם שימשיך לשהות בסוכה, שהרי הוא מוכיח על עצמו שאינו קשור אליה ואין לו שייכות עניינית.

עיקרון זה אכן מובלט בצורה מודגשת אצל אומות העולם, שכאמור בנסים לסוכה עם כל רגשות גאונותם, ולכן במהרה הם ממהרים לברוח ממנה.

37 | 'חומת אש סביב' - האור המקיף - סודותיו ופולחנותיו

עולם על פי צרות מבטנו, וריבוי הסבל והצרות משכיחים את היסודות האיתנים העצומים שעליהם הושתת העולם, שהם עצם טובו ובהיקות אורו הגדול ישתבח ונמו שאין עוד מלבדו.

יוד הסוכה - שפע מעל הכלים
נהג, בימים קדושים אלו, ימי חג הסוכות, ימים שבהם אנו יושבים בסתר עליון ובצל די מתלוננים, תחת צל כנפיו יתברך שמו, הנה האורות העצומים וסגולת קדושת זמן ומצוות הסוכה, ממש מרוממים אותנו לעילא לעילא, מנשאים אותנו אל מחוזות נפלאים מאוד, אל רום חצצחות אשר לא שזפתם עין אנוש, וקווי האורות המקיפים דורים אל עומק עמקי נשמותינו, בהיותנו טבולים בזיו וזוהר עליון, הרבה מעבר כולת הקליטה הרגילה, באורה פלא ונס עצום, מגביהנו ה' אלהינו אליו, אוסף תנו אל הצרותינו, בקדושת קודש קדושים של המקיפים העליונים, הנה פותח את לבנו לטעום מנהירו עילאה, מעוצם טובו וחסדו, מגודל שפע אורו אשר עלינו תמיד.

שכל אחד מרגיש מוגבל וכבול כשלשלאות ברזל בכל מיני תחומים. שהאדם דואג עקב צרותיו בפרנסה או בבריאות וכן על זה הדרך. והלב דואב על מה שחסר, ודואג שחלילה לא יוסיפו מכאוביו. וכללו של דבר, האדם מלא פחדים וחששות, מכאובים וטרדות. עד שנעשית השמחה קשה על רוחו מאוד, ולפעמים כמעט שקץ בחייו מרוב תסכול וצער.

עיקר היגון - מקטנות הדעת

והנה כל זה הוא ממרירות הגבול שבהויה שנתייסדה על צמצום דווקא. ולכן האדם חש את קטנותו ואפסיותו ואת חדלונו, ואת עמידתו בעולם הזה שהיא רופפת וחלשה מצד עצמה. אלא, שכל זה הוא מפני צרות המבט של האדם, שאינו רואה את העולם אלא על פי מכאוביו ועוצם דעתו הקטנה. ובאמת, עיקר הצרות אינן אלא בדעת שהיא מקור העניות והמכאובים כולם ממש. שקטנות הדעת גורמת לראות הכול בצורה קודרת וקצופה, שחורה ומדכאת. ועיקר רפואת האדם לכל מכאובי חייו הוא בהרחבת דעתו, להאירה ולרוממה למעלה למעלה, על פי רחובות הנהר, ורחוב הדעת האלהית, בעומק המבט של הקב"ה. שהנה הוא יתברך שמו רואה הכול אחרת לגמרי מכל העיניים האנושיות הקודרות, איש איש ומדרגת קדורתו. עליו יתברך נאמר "וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד" (בראשית א לא). והכול טוב מאוד ממש. שזומבט האלהי הוא אמיתת המציאות ממש, והוא הישר והצדק והטוב שהם קנים והעולם ועמידתו. ובאמת, עיקר עבודתנו הוא להשוות את העין שלנו אל העין העליונה, עין ה', שהיא כולה טוב, כולה רואה וזהר ומתיקות, עינא עילאה, שמתייכת תדיר, וצוהלת תמיד, ומברכת בלי סוף. "ותאנא, עינא דא דהוא עינא דאשגחנתא, פקיאח תדיר, חייכא תדיר, וחדאת תדיר" (וזהר ג קל א).

להביט על המציאות כמו עינא עילאה

אם כן, יסוד השמחה הוא בדעת, בגדלות דמוחין, בהשגת אלהות עצומה. והוא ממש סוד גילוי סתרי תורה לעתיד לבוא, שכבר התחיל ברוך ה', ומתגבר בדורנו, והוא ממש הרצון לראות בטוב ה', להתרומם לעינא עילאה, וכמו שמובא בוזהר הקדוש, שלעתיד לבוא יהיו הצדיקים תאבים למחמי מנהירו עילאה, של עינא עילאה דכולא חיורא, שכולה טוב. והוא עוצם גילוי סתרי תורה בדורנו.

והנה נוסף בביאור העניין בקצרה. למעשה, יש שתי צורות מבט. המבט שבא מעלמא דשקרא, רק על חיצוניות העולם שנראה כולו מכאובים, ויש רוב רע, וכל חיי האדם אנחות ויגונות. ולעומתו, המבט האלהי שכולו טוב מאוד, והוא האור שגנו הקב"ה בתורה, ובייחוד בתורת הסוד. שכן החלק הנגלה של התורה אינו עוסק בשינוי המבט על המציאות הנראית לעין, אלא ממוקד בהדרכתה בקיים רצון ה' במצוות אשר ציווה. כמו שור ופרה ומזיק וניזק וכיוצא בזה. אך העולם נותר על עומדו במתכונתו הנוכחית. מה שאין כן תורת הסוד, שחושפת את הנסתר החבוי בעמקי העולם, ופותחת את הכול למבט שונה לגמרי על העולם, עד שנרמה שמי שמביט רק במבט חיצוני, הריהו כעיוור ממש, אטום מהראייה האמתית והמפוקחת של המציאות. לצורך ביאור העניין נאמר שכביכול יש מלחמה בין שתי צורות המבט הללו. שהמבט החיצוני ממלא את הלבבות ברעל של ייאוש ועצבות, פחדים וחסרון אמונה. ובאמת הוא עיקר הנשק של הטומאה העולמית. שעיקר גפילות האדם מתחילים מדעתו. ובגלל הנפילה למבט קטן נופל כל שיעור קומת האדם, ושוקע בבוץ של ייאוש ושל עצבות ודכדוך. וככל שהדעת קטנה יותר, כן הצרות גדולות יותר. ועיקר הרשעה באה מדעה עקומה ואפלה מאוד. ונמצא שעיקר שורש המלחמה בעולם בין הטומאה ובין האורה האלהית, הוא ממש בסוד מלחמת הדעת. וככל שמתגברת האורה בהרחבת דעת הבריות, כן מתגברת השמחה והאמונה והגבורה ובקשת הטוב, ומתחזקים הרצונות הקדושים והכול מתעלה ממש.

Questions: Answers - of Rabbi Leib Kanner

Over Succos, we can keep asking ourselves, "If I could take the controls out of Hashem's hand for a minute and arrange a *shid-duch* for myself, or heal myself, or give myself a baby, or get my child to do better in school, would I want those controls?"

Then, answer the question for yourself. No, Hashem is even smarter than I am. He loves me and does only what is good. Therefore, I want Him to run the world even if it's hard to see the good sometimes.

This would be a great thought to have when sitting in the succah.

אורם, בכל בהירות קדושתם, וממלאים אותנו בהשגות ובעטרות קודש עצומות. ואין פגע, אין שבירת כלים מחמת ריבוי האור, אין נפילה מחמת העלייה העצומה שלא על פי המידה. כי רוב חסדיו יתברך עלינו, להגן בעדנו ולהעמידנו בקרן אורה זו. והוא אומר "וַיִּרְקַתִּי לְכֶם בְּרִכָּה עַד בְּלִי דִי" (מלאכי ג י), "מאי עד בלי די... עד שיבילו שפתותיכם מלומר די" (תענית ט א), היינו שאין הוא במידת "הֶרְחַב פִּיךָ וְאִמְלֵאֲהוּ" (תהילים פא יא), אלא במידת שפע שמבלה את השפה, מבטל בחינת הכלי, אך לא בשבירתו, אלא בהתכללותו והיאספותו אל האור שממנו בא, ומתגלה עוצם האור הגנוז בכלי, ומתחוויר שהכלי בעצמותו הוא חלק מן האור, ולפיכך עומד כריבוי האור ואינו מתבטל. והוא נס גדול.

אין גן עדן עלי אדמות, כמו להיות הוגה בטל נשמת התורה בתוך מתיקות הסוכה. אין מעדן בעולם, לא רוחני וקל וחומר לא גשמי, שיהיה שווה לעוצם עונג ונועם תענוג הנשמה המתרפקת על דורה, בהיותה ספונה בחדרי מלך, בקדושת הסוכה, משוחחת שיהיה עם המלך, בתורת הסוד, שהוא עומק דיבור האהבה העצמית בין קודשא בריך הוא לכנסת ישראל. "מִשְׁכְּנֵי אַחֲרֶיךָ נְרוּצָה הֵבִיאֲנִי הַמֶּלֶךְ הַדְרִי נְגִילָה נִשְׁמַחָה בְּךָ נִפְיֶיךָ דְרִיךְ מִיָּוֵן" (שיר השירים א ז).

מעלת השמחה

ואור זאת נבין היטב מדוע עיקר מצוות השמחה בה' הוא בחג הסוכות. שהנה ידוע שאין מעלה עליונה יותר מהשמחה בה' יתברך. שהיא עיקר שלמות האיש הישראלי, שאין שמחה אלא למי שלבו שלם עם ה' אלהיו. שאין בו עצב ויגון הבא מהחטאים והקליפות, ואין בו כאבי לב הבאים מקליפת הדאגה וחסרון האמונה, ותמימי לב יעובדים את ה' בכל לבם, שעיקר אושרם הוא עבודתו יתברך והדבקות בו, זוכים למתנה טובה שיש בבית גנוזו יתברך ושמחה שמה, שהשמחה היא מתנה מלעילא, ואומר "נִתְּנָה שְׂמֵחָה בְּלִבִּי" (תהילים ד ח), הבאה למי שלבו לב תמים עם ה'. שכל נוד האדם אינו שלם, אזי עבודתו יכולה להיות בעיניו ודכדוך, כמי שמדוכדך על טסאיו וריחוקו מה', או שלבבו דואג וחלש, וכל כיוצא בזה.

באמת, השמחה היא מדרגה קשה שבקשות, ואפשר שאפילו הענווה קלה יותר השגה מהשמחה. ואין כוונתנו לשמחה חיצונית בנענוע אברי הגוף או במעגלי הנפש חיצוניים. אלא לשמחה פנימית, שמחת קודש הממלאת לב וכליות, עד שאין שום רה ויגון ואנחה, והכול נצפה ברוח קדושה שהכול טוב ממש. וזו מעלה הקרובה לרוח הקודש ממש.

והיית אך שמח

בללו של דבר, השמחה השלמה היא מדרגה עצומה הקרובה לרוח הקודש ממש, וקשה מאוד להשיגה. והנה, על אף עוצם הקושי בהשגתה, כל אחד ואחד מישראל מצווה לשמוח ברגלים, ובייחוד בחג הסוכות שעליו אמרה התורה "וְשִׂמְחֶתְךָ בַּחֶגְגְּךָ... הַיְיִתְךָ אֶף שִׂמְחָה" (דברים טו יט-טו). והוא דבר קשה, שהלא אם השמחה קשה כל כך, עד ששייכת למדרגות גדולות, מה שייך לצוות זאת על איש ישראל? ואין זו רשות או צעה, אלא ציווי וחוב גמור, שהוא מצוות עשה מהתורה לשמוח ברגלים! ואף שלמדו "שאינן שמחה אלא בבשר ויין" (פסחים קט א), הנה אין הכוונה שהמצווה היא עצם אכילת הבשר, שכן השמחה אינה אלא בלב. אלא שצריך לבטא ולעורר שמחתו עם שיתוף הגוף כולו, להורות על שלמות המעלה. ולפיכך צריך לאכול בשר ויין, לקנות דברים טובים לרעייתו ולילדיו לשמחם כל אחד לפי דרכו. ומכל מקום, הנה אמת נכון הדבר, שהעיקר והיסוד והשורש של השמחה בחג, הוא השמחה בה' יתברך שמו. שאין תענוג אלא בדבקות הנשמה בכוראה, ואין שמחה אלא השמחה בה', שהיא שמחה שלמה שכל היגון והאנחה בורחים ממנה, יותר ממה שבורח החושך מפני האור.

באמת יש להשיב ולומר, שבימים קדושים אלו, ובמצווה המתוקה במתיקין ודובשין, היא מצוות סוכה, אנו יכולים להיות שמחים בה', וכל איש ישראל יכול לעורר עומק הבהת ה' המסותרת בלבבו, ולהדליק את אש קדושת נשמתו שתהיה בוערת שלשהבת, להיות דבקה ורצה אחר ה' יתברך, יצרה מחוללה. ודבר זה הוא האו סגולת המקיפים, שהנה, אם היינו דנים כל אדם לפי דרגתו, בסוד אור פנימי, הרי רובים עדיין לא וכו לעולם ממדרגות גדולות של טוב ה', וממילא יתקשו להיות התגברות השמחה. ואולם היות ובסוכה זוכים אנו להארת המקיף, הרי שממילא וסוגלים כל בני ישראל לעלות ולהשיג למעלה ממדרגתם מאוד, בסוד המקיף. והנה אינו שהמקיפים הם האורות שמצד עוצם טובו יתברך שמו, ומהם אנו משיגים את צונו הטוב אשר עלינו, ואת חסדו וברכתו שאינה על פי מעשינו. ודבר זה הוא שורש שמחה ממש. כי כל סיבת העצבות ושורשה הפנימי הוא הגבולות שבועולם הזה,